

Sygn. akt IV CSK 57/08

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 czerwca 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący)

SSN Iwona Koper (sprawozdawca)

SSN Hubert Wrzeszcz

w sprawie z powództwa Zespołu Elektrowni O.(...) SA w O.

przeciwko "B.(...)" SA w B.

o zapłatę kwoty 618.715,10 zł,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 20 czerwca 2008 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 6 września 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 4 maja 2007 r. Sąd Okręgowy w L. zasądził od pozwanego B.(...) Spółki Akcyjnej w B. na rzecz powoda - Zespołu Elektrowni O.(...) Spółki Akcyjnej w O. kwotę 618.715,10 zł z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że strony łączyła zawarta w dniu 2 stycznia 2002 r. umowa spedycji nr (...). Na podstawie umowy pozwany przejął do wykonania spedycję wraz z

płatnościami dla przewoźnika za przewóz mialu węglowego taborem kolejowym w relacji stacja nadania J. w ilości określonej w odrębnej umowie kupna - sprzedaży. Zgodnie z § 1 i § 6 umowy pozwany zobowiązał się do dokonywania rozliczeń z przewoźnikiem za wykonaną usługę przewozową. Pozwany przyjął ponadto odpowiedzialność za terminowe regulowanie należności w stosunku do przewoźnika wynikających z umowy przewozu, włącznie z regulowaniem ewentualnych odsetek i kar umownych, którymi w związku z nieterminowym regulowaniem należności obciążany byłby powód. Nadto przyjął na własny koszt i ryzyko odpowiedzialność za prawidłowe wykonanie procesu przewozowego przez innych spedytorów podjętych przez siebie do wykonania przedmiotowej umowy. W okresie realizacji umowy pozwany wystawiał za wykonane usługi faktury VAT, a powód uiszczał objęte nimi należności. Jako podmiot, który opłaca należności przewozowe pozwany wskazał w listach przewozowych M.(...) spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w G. Pełniąc na mocy umowy z pozwanym rolę płatnika spółka M.(...) nie zapłaciła na rzecz przewoźnika należności przewozowych wynikających z wykonania na rzecz powoda usług przewozowych i w dniu 31 stycznia 2003 r. przewoźnik (...) S.A. wezwał powoda do uiszczenia z tego tytułu kwoty 618.715,10 zł. Z kolei powód wezwał pozwanego do podjęcia działań mających na celu natychmiastowe zaspokojenie przewoźnika uzyskując w odpowiedzi informację, że wszystkie należności z tytułu usług przewozowych zostały zapłacone na rzecz płatnika. Uwzględniając powództwo przewoźnika Sąd Okręgowy w L. wyrokiem z dnia 28 lipca 2004 r. zasądził na jego rzecz od powoda i pozwanego *in solidum* tytułem przewoźnego kwotę 857.214,08 zł z ustawowymi odsetkami oraz *in solidum* także ze spółką M.(...) kwotę 12.712 zł tytułem kosztów procesu. W wykonaniu tego wyroku powód zapłacił (...) S.A. w dniu 14 listopada 2006 r. kwotę 618.715,10 zł. oraz w tym samym dniu wezwał pozwanego do jej zapłaty na swoją rzecz w terminie do 20 listopada 2006 r., a w dniu 8 grudnia 2006 r. wniósł pozew w niniejszej sprawie. Pozwany, z powołaniem się na przepis art. 803 k.c. zarzucał przedawnienie roszczeń powoda.

Na tej podstawie uznał Sąd Okręgowy, że powództwo w całości zasługuje na uwzględnienie. Przyjął, że roszczenie powoda ma podstawę w zawartej przez strony w dniu 2 stycznia 2002 umowie spedycji, z której treści, zgodnie z art. 794 § 1 k.c. wynika, że zamiarem stron było nie tylko nadanie przesyłki ale również wykonanie innych usług obejmujących dokonanie rozliczeń z przewoźnikiem za wykonaną usługę. Pozwany jako zleceniobiorca przyjął odpowiedzialność za terminowe regulowanie należności przewozowych, łącznie z zapłatą odsetek za opóźnienie. Jako niewątpliwy ocenił Sąd

Okręgowy fakt niewykonania umowy przez pozwanego w części obejmującej dokonanie rozliczeń z przewoźnikiem z tytułu przewoźnego, jak też istnienie związku przyczynowego między tym faktem a koniecznością dokonania jego powtórnej zapłaty przewoźnikowi przez powoda. Jego odpowiedzialność ma więc podstawę w przepisach 471 i art. 474 k.c. Do roszczeń opartych na tej podstawie znajdują zastosowanie ogólne przepisy kodeksu cywilnego o przedawnieniu. Związane z prowadzeniem działalności gospodarczej roszczenie powoda, które nie jest roszczeniem z umowy spedycji przedawnia się – jak przyjął Sąd Okręgowy – w trzyletnim terminie określonym w art. 118 k.c., który nie upłynął do wytoczenia powództwa. Oddalając zgłoszony przez pozwanego zarzut przedawnienia stwierdził, że nawet gdyby roszczenia wynikające z niewykonania umowy spedycji potraktować jako roszczenia z umowy spedycji w rozumieniu art. 803 § 1 k.c., to przewidziany w nim roczny termin nie upłynął do dnia 14 listopada 2006 r., będącego zakreślonym przez powoda pozwanemu terminem zapłaty tj. do dnia jego wymagalności.

Wyrokiem dnia 6 września 2007 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego od powyższego wyroku, opartą na zarzutach naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. oraz art. 803 § 1 i 2 k.c. i art. 471 k.c. w zw. z art. 794 § 1 k.c., art. 353 w zw. z art. 353¹ k.c. oraz 471 k.c. oraz art. 118 i 120 § 1 zd. 1 k.c. zmierzających do podważenia stanowiska Sądu Okręgowego, że roszczenie powoda nie jest roszczeniem z umowy spedycji, zatem nie ulegało przedawnieniu przy zastosowaniu terminów z art. 803 k.c. Pogląd ten nie znalazł uznania Sądu Apelacyjnego, który stwierdził, że roszczenie powoda jest roszczeniem odszkodowawczym z tytułu niewykonania umowy spedycji, które powstało dopiero z chwilą poniesienia przez powoda szkody, to zaś nastąpiło w dacie zaspokojenia przewoźnika na podstawie wyroku Sadu Okręgowego w L. z dnia 28 lipca 2004 r. Jako zmierzające do uzyskania zwrotu świadczenia spełnionego za inną osobę, do którego nie ma jednakże zastosowania art. 376 k.c., ma ono samodzielny charakter w stosunku do zobowiązania podstawowego i przedawnia się w ogólnych terminach z art. 118 k.c., które mają również zastosowanie do roszczeń odszkodowawczych dochodzonych na podstawie art. 471 k.c. W skardze kasacyjnej pozwany zarzucił naruszenie:

1/ art. 794 § 1 k.c. w zw. z art. 471 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że roszczenie dającego zlecenie spedycyjne, będącego jednym ze współdłużników odpowiedzialnych względem osoby trzeciej na zasadzie in solidum, skierowane wobec spedytora będącego drugim współdłużnikiem, o naprawienie szkody

wyrażonej nienależytym wykonaniem przez spedytora umowy, nie jest roszczeniem z umowy spedycji w rozumieniu tych przepisów;

2/ art. 803 § 1 i 2 k.c. poprzez ich niezastosowanie jako podstawy określenia terminu przedawnienia oraz jako podstawy określenia początku biegu terminu przedawnienia roszczeń powoda o naprawienie szkody wyrządzonej nienależytym wykonaniem przez pozwanego umowy spedycji;

3/ art. 118 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy jego zastosowanie wyłącza art. 803 § 1 k.c.

4/ art. 120 § 1 k.c. d. 1 przez niewłaściwe zastosowanie do określenia początku biegu terminu przedawnienia mimo, że jego zastosowanie wyłącza jako przepis szczególny art. 803 § 2 k.c.

5/ art. 803 § 2 k.c. w zw. z art. 794 § 1 k.c. i art. 471 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że wykonanie zlecenia spedycyjnego dotyczącego przewozu konkretnej przesyłki obejmującego kilka różnego rodzaju usług, z których podstawową jest wysłanie przesyłki czyli zawarcie umowy przewozu, następuje dopiero z chwilą wykonania przez spedytora wszystkich usług objętych zleceniem, podczas gdy w takim przypadku wykonanie zlecenia spedycyjnego następuje z chwilą dostarczenia przesyłki do miejsca przeznaczenia, zaś niewykonanie przez spedytora jednej z usług spedycyjnych, nie będącej usługą podstawową skutkuje uznaniem, iż doszło do nienależytego wykonania zlecenia spedycyjnego,

6/ art. 65 § 2 k.c. przez jego niezastosowanie przy dokonywaniu wykładni umowy łączącej strony i dokonanie tej wykładni sprzecznie z brzmieniem umowy, jej celem i zgodnym zamiarem stron oraz błędne przyjęcie, że strony – uznając za dzień wykonania usługi datę otrzymania przesyłki (§ 7 ust. 2 umowy) – nie określiły dnia wykonania zlecenia spedycyjnego.

We wnioskach skargi wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu lub uchylenie wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Przepis art. 794 § 1 k.c. ujmuje przedmiot zobowiązania spedytora świadczącego usługi spedycyjne szeroko, obejmując nim poza świadczeniem polegającym na wysłaniu przesyłki i jej odbiorze także dokonanie innych usług związanych z przewozem przesyłki. W świetle motywów zaskarżonego wyroku nie budzi wątpliwości jego

stanowisko odnośnie do kwalifikacja łączącej strony umowy jako umowy spedycji, w której przedmiot zobowiązania pozwanego jako spedytora obejmował w ramach innych usług związanych z przewozem przesyłki między innymi dokonywanie rozliczeń z przewoźnikiem za dokonaną usługę przewozową oraz przyjęcie odpowiedzialność za terminowe regulowanie należności w stosunku do przewoźnika. W sprawie niesporny był fakt nie wywiązania się przez pozwanego z tych obowiązków, oceniony przez Sąd Apelacyjny jako niewykonanie umowy spedycji, uzasadniające odpowiedzialność pozwanego na podstawie art. 471 k.c. Oczywistą konsekwencją tego – jak trafnie podnosi się w skardze kasacyjnej - powinno być uznanie, że dochodzone przez powoda roszczenie sformułowane w pozwie jako roszczenie o naprawienie szkody z tytułu niewykonania przez pozwanego zlecenia powoda, polegającego na dokonaniu z przewoźnikiem rozliczeń za wykonana usługę przewozową zgodnie z § 1 ust. 2 umowy spedycji, jest roszczeniem z umowy spedycji w rozumieniu art. 803 § 1 k.c.

Na tle niespójnych motywów zaskarżonego wyroku stanowisko Sądu Apelacyjnego w tej kwestii przedstawia się jako niejednoznaczne, a tym samym nie można odmówić racji skarżącemu, który nie znajdując w nim stanowczego potwierdzenia przedstawionego wyżej poglądu podnosi, iż doszło do naruszenia art. 794 § 1 k.c. w zw. z art. 471 k.c.

Zawarta w przepisach art. 117 do 125 k.c. regulacja przedawnienia roszczeń majątkowych nie ma charakteru zupełnego, gdyż kwestii tej dotyczą także inne przepisy zarówno kodeksowe jak i pozakodeksowe, którym z uwagi na charakter przepisów szczególnych w rozumieniu art. 118 k.c. przysługuje przed nią pierwszeństwo stosowania. Przepisy te, do których należy art. 803 k.c., określają odmiennie, niż przyjęto to w przepisach ogólnych dotyczących przedawnienia, długość okresu przedawnienia oraz wskazują zdarzenia początkujące bieg terminu przedawnienia, wyłączając tym samym w zakresie roszczeń objętym ich unormowaniem stosowanie przepisów art. 118 i 120 § 1 zd. pierwsze k.c.

Przewidziany w art. 803 § 1 k.c. roczny termin przedawnienia dotyczy wszystkich roszczeń wynikających z umowy spedycji. Zasadnie podnosi więc skarżący, że przepis ten powinien być znaleźć zastosowanie do roszczenia powoda, a tym samym błędne było oparcie rozstrzygnięcia w sprawie na przepisie art. 118 k.c. i przyjęcie na tej podstawie trzyletniego terminu przedawnienia.

Podstawa skargi kasacyjnej jest uzasadniona także w zakresie podnoszonych w niej zarzutów naruszenia art. 803 § 2, art. 120 § 1 zd. pierwsze k.c. oraz art. 803 § 2 k.c. w zw. z art. 794 § 1 i art. 471 k.c.

Mogące powstać przy określaniu dnia wymagalności poszczególnych roszczeń wynikających z umowy spedycji wątpliwości usuwa przepis art. 803 § 2 k.c., który określa dzień od jakiego zaczyna biec dla nich przedawnienie. Dla wszystkich roszczeń, z wyjątkiem roszczeń z tytułu uszkodzenia lub ubytku przesyłki oraz z tytułu całkowitej utraty przesyłki lub jej dostarczenia z opóźnieniem bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia wykonania zlecenia. Użyte w art. 803 § 2 *in fine* sformułowanie „we wszystkich innych wypadkach”, w których termin przedawnienia zaczyna biec od dnia wykonania zlecenia, dotyczy na gruncie tego przepisu wszystkich roszczeń z wyjątkiem wymienionych w nim wypadków obejmujących roszczenia, dla których przepis ustala inny dzień, od jakiego zaczyna biec przedawnienie. Dokonując wykładni art. 803 § 2 k.c. trzeba przy tym mieć na względzie, iż zgodnie z dyrektywami wykładni systemowej, jej rezultat nie może prowadzić do ograniczenia realizacji normy zawartej w jego § 1 ustalającej jednoroczny termin przedawnienia dla wszystkich, bez wyjątków, roszczeń wynikających z umowy spedycji. Założenie spójności norm funkcjonujących w ramach jednego przepisu przemawia za przyjęciem, że wszystkie roszczenia z umowy spedycji przedawniają się w terminie rocznym, który poza wyjątkami wprost wskazanymi w § 2 art. 803, rozpoczyna bieg od dnia wykonania zlecenia spedycyjnego. Określony w art. 803 § 1 k.c. termin przedawnienia biegnie od momentów podanych w art. 803 § 2 k.c. bez względu na to, czy i kiedy osoba uprawniona dowiedziała się o powstaniu faktu uzasadniającego jej roszczenie.

Za takim rozumieniem treści art. 803 § 2 *in fine* przemawia również cel ustanowionej w nim regulacji prawnej, którym jest definitywne wyjaśnienie sytuacji prawnej stron umowy spedycji i usunięcie ich wątpliwości co do wzajemnych roszczeń w stosunkowo krótkim czasie po wykonaniu czynności stanowiących przedmiot zlecenia spedycyjnego (tak również Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 listopada 1999 r., I CKN 209/98, OSP 2000, nr 12, poz. 184). Szczególne, krótkie terminy przedawnienia są charakterystyczne dla roszczeń powstających w obrocie gospodarczym.

Prowadzi to do wniosku, że roszczenie dającego zlecenie przeciwko spedytorowi o naprawienie szkody wynikłej z niewykonania objętego przedmiotem zobowiązania spedytora obowiązku dokonania rozliczeń z przewoźnikiem za dokonaną usługę

przewozową przedawnia się w terminie rocznym określonym w art. 803 § 1 k.c., który zgodnie z art. 803 § 2 k.c. rozpoczyna bieg od dnia wykonania zlecenia spedycyjnego.

Z przyczyn wyżej wskazanych, Sąd Najwyższy w obecnym składzie, kierując się przytoczoną wcześniej argumentacją, nie podziela stanowiska wyrażonego przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 kwietnia 2008 r. IV CSK 22/08 (nie publ.), w którym przyjęto, iż użyte w art. 803 § 2 k.c. sformułowanie „we wszystkich innych wypadkach” odnosi się tylko do sytuacji, w której zlecenie zostało co prawda wykonane, ale niewłaściwie np. opłata przewożonego została uiszczona tylko częściowo. Hipoteza tego przepisu nie obejmuje natomiast wymagalności roszczeń w przypadku zaniechania wykonania „wszystkich innych” obowiązków z umowy spedycji, zaś brak regulacji szczególnej tej materii powoduje, że w grę wejdą zasady ogólne dotyczące wymagalności ustanowione w art. 120 § 1 k.c.

Rację ma skarżący podnosząc, że wykonanie zlecenia w rozumieniu art. 803 § 2 k.c. oznacza realizację czynności składających się na świadczenie spedytora umożliwiające osiągnięcie celu w postaci dostarczenia przesyłki odbiorcy i jej odbioru. Zlecenie polegające na wysłaniu przesyłki, o którym jest mowa w art. 794 § 1 k.c. jest wykonane, gdy związane z tym czynności zostały wykonane (powołany wyżej wyrok SN z dnia 18 listopada 1999 r.).

Kwestia ta, będąca w różnych aspektach przedmiotem dwóch ostatnich zarzutów skargi nie była jednak, z uwagi na motywy jakimi kierował się Sąd Apelacyjny przy rozstrzygnięciu sprawy przedmiotem uwagi i rozważań tego Sądu. Bezprzedmiotowa jest tym samym dotycząca jej polemika skarżącego ze stanowisko zaskarżonego wyroku, które nie zostało w nim wyrażone.

Kierując się powyższym Sąd Najwyższy w uwzględnieniu skargi kasacyjnej orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 zd. 1 k.p.c.).